

## BRIEVEN

»PRIVÉ-DOMEIN«  
NR. 176

MADAME DE SÉVIGNÉ

BRIEVEN

GEKOZEN, VERTAALD EN  
VAN AANTEKENINGEN EN EEN NAWOORD  
VOORZIEN DOOR BEN REKERS



AMSTERDAM • UITGEVERIJ DE ARBEIDERSPERS

Copyright Nederlandse vertaling © 1991 Erven Ben Rekers/  
1992 B.V. Uitgeverij De Arbeiderspers  
Copyright keuze, aantekeningen en nawoord  
© 1991 Erven Ben Rekers  
Omslagillustratie: anoniem portret van  
Madame de Sévigné  
(Musée Carnavalet, Parijs)  
Omslagontwerp: Kees Kelfkens/Marjo Starink

ISBN 90 295 3837 6/CIP

## INHOUD

Brieven 7

Nawoord 207

Tijdtabel 213

Bibliografie 215

Register 216



## BRIEVEN

*Aan haar neef, Monsieur de Bussy Rabutin, Parijs, dinsdag  
4 december 1668*

...Ik kom u nieuws melden dat u zeker met vreugde vernemen zult. Binnenkort gaat het mooiste meisje van Frankrijk trouwen met misschien niet de mooiste jongen in dit land, maar wel met een van de meest rechtschapen en welgemanierde mannen in het koninkrijk. Het is graaf de Grignan die u al lang kent. Al zijn vroegere vrouwen zijn dood en hebben dus plaats gemaakt voor uw nichtje. Ook zijn vader en zijn zoon zijn overleden, door een uitzonderlijke lotsbeschikking, zodat hij nu rijker is dan hij ooit geweest is. Door zijn hoge geboorte, zijn maatschappelijke stand en uitstekende hoedanigheden is hij in een positie die aan alle wensen voldoet. We behoeven in dit geval niet te loven en te bieden zoals zo vaak gebeurt; en we hebben het grootste vertrouwen in (de ervaring van) de twee families die ons zijn voorgegaan. Het lijkt dat Grignan heel tevreden is met deze verbintenis. Zodra we bericht ontvangen hebben van zijn oom de aartsbisschop van Arles en van zijn andere oom, de bisschop van Uzès die nu in Parijs is, kan de zaak nog voor het eind van dit jaar zijn beslag krijgen. Aangezien ik een dame ben die zich naar alle conventies schikt, wil ik niet nalaten uw raad hierover in te winnen en uw toestemming te vragen. De publieke opinie is gunstig en dat is al heel veel; want men is wel zo dwaas dat men daar veel belang aan hecht.

MADAME DE SÉVIGNÉ

*Aan haar schoonzoon, Monsieur de Grignan, Parijs, woensdag 6 augustus 1670*

Heb ik u werkelijk niet de mooiste vrouw van de wereld gegeven? Kan men wel deugdzamer en ordelijker zijn? Kan men u met meer tederheid beminnen? Kan men christelijker gevoelens hebben? Kan men nog hartstochtelijker verlangen in uw nabijheid te zijn? En kan men nog beter alle plichten in acht nemen? Het is eigenlijk belachelijk dat ik zoveel goeds vertel over mijn dochter, maar ik ben zoals alle anderen die slechts bewondering voor haar gedrag hebben en nog te meer omdat ik haar van zo dichtbij gadesla; ik had reeds een goede opinie over haar wat de voornaamste dingen betreft, maar ik wist nog niet dat ze in al het andere tot zulk een hoogte zou stijgen. Ik verzeker u dat men haar in de salons ook veel eer bewijst en dat ze zelf ook daar nooit te kort schiet. En nu kom ik weer met mijn oude stelling, waarvoor ik misschien nog wel eens gestenigd zal worden: de publieke opinie is nooit geheel dwaas of onrechtvaardig. En Madame de Grignan is over die mening van het hof zo tevreden dat ze hierover zeker niet met mij in discussie zal treden.

Ze heeft zich onnoemelijk veel zorgen gemaakt over uw gezondheid; ik ben blij dat u nu genezen bent, zowel uit liefde voor u als voor haar. Als u nog een galaanval te goed zou hebben, moet u dat maar uitstellen tot na haar bevaling. Ze klaagt er elke dag over dat ze hier in Parijs moet blijven en ze zegt in volle ernst dat het heel wreed is dat men haar van u gescheiden houdt. Het lijkt wel of we u voor ons genoeg op tweehonderd mijlen afstand hebben neergezet. Kalmeert u haar daar toch eens over (in uw brieven) en uit uw vreugde over de verwachting van een voorspoedige bevalling. Het was volkomen onmogelijk haar op reis te laten gaan in haar toestand en het zal goed voor haar gezondheid zijn hier te bevallen bij de kundigste doktoren.



## BRIEVEN

*Aan Monsieur de Grignan, Parijs, woensdag 19 november 1670*

...Nog nooit is er zo'n voorspoedige bevalling geweest. U moet weten dat mijn dochter en ik verleden zaterdag gingen wandelen aan de kade bij het Arsenal.<sup>1</sup> Ze voelde toen enige weeën. Bij thuiskomst wilde ik Madame Robinet ontbieden maar die kwam niet. We gingen aan tafel en ze at zeer goed. Uw broer, de Coadjutor<sup>2</sup> wilde haar slaapkamer al als kraamkamer laten inrichten. Zij verzette zich ertegen, met een gezicht dat ons ervan moest overtuigen dat ze alleen maar wat buikpijn had. Toen ik ten slotte, tegen haar wil, onze Robinette liet halen, kwamen er ineens zulke hevige weeën, zo buitensporig, aanhoudend en heftig en ze schreeuwde zo hard en doordringend, dat we maar al te goed begrepen dat ze op bevallen stond. Het vervelende was dat er geen vroedvrouw in de buurt was. We wisten helemaal niet wat we moesten doen en ik was wanhopig. Mijn dochter smeekte om een vroedvrouw; toen was het dus haar eigen wens, en niet zonder reden. Want toen we haastig de baker van Madame Deville hadden laten komen, bracht ze het kind binnen een kwartier ter wereld. Op dat moment kwam ook dokter Pecquet, die hielp haar te verlossen. Toen alles achter de rug was, kwam La Robinette eindelijk aanzetten en ze keek nogal verbaasd. Ze had haar tijd verdaan bij de hertogin waar ze de hele nacht dacht door te brengen.

Mijn kamermeisje Hélène zei me: 'Mevrouw, het is een jongen.' Dat vertelde ik aan de Coadjutor, maar toen we nauwkeuriger keken, zagen we dat het een meisje was. We zijn er wel beschaamd over, want de hele zomer hebben we in de kerk geofferd en we hadden zulke goede verwachtingen, maar 'la signora bracht een meisje ter wereld'.<sup>3</sup> Ik verzeker u dat aan alle gebabbel nu een eind gekomen is. Niets is zo hartverheffend als de gezondheid van mijn dochter. Ze heeft geen borstontsteking gekregen. Het meisje is gedoopt en Marie Blanche genoemd.

MADAME DE SÉVIGNÉ

[1. Grignan was al naar de Provence vertrokken na zijn benoeming tot gouverneur. 2. Hulpbisschop. 3. Citaat uit La Fontaine, *Fables*, 'L'Ermite'.)

*Aan Monsieur de Coulanges,<sup>1</sup> Parijs, maandag 15 december 1670*

Ik kom u iets vertellen dat heel wonderbaarlijk en verbaazingwekkend is, iets allerbijzonderst, iets ongehoords en onvergelykelijks, iets miraculeus, ongeken'ds en duizelingwekkends; iets buitengewoons en ongeloofwaardigs; iets onvoorziens en geweldigs; iets groots maar ook kleins; iets zeldzaams en alledaags; iets dat van de daken geschreeuwd wordt, maar tot vandaag toe voor velen onbekend is; iets prachtigs, iets dat overal jaloezie zal verwekken; kortom iets waarvan men in het verleden slechts één voorbeeld aantreft en dat voorbeeld is niet eens helemaal juist. Het is iets dat men in Parijs niet geloven kan, hoe zou men het dus in Lyon kunnen geloven? Iets dat iedereen ach en wee doet roepen; iets dat Madame de Rohan en Madame d'Hauterive heel gelukkig zal maken; iets dat zondag zal gebeuren en dat maandag misschien niet gebeurd zal zijn. Ik kán er maar niet toe komen het te vertellen. Raadt u maar, ik geef u drie kansen. Geeft u het nu al op? Nu moet ik het dus wel vertellen. Monsieur de Lauzun trouwt zondag in het Louvre, raadt eens met wie? U mag vier keer raden, tien keer of wel honderd keer. Madame de Coulanges zegt natuurlijk: 'Nu, dat is wel heel erg moeilijk. Is het misschien Madame de La Vallière?' 'Absoluut niet, mevrouw!' 'Dan is het dus freule de Retz?' 'Geen sprake van, u zit wel heel diep in de provincie.' 'Inderdaad, we lopen hier nogal achter, zegt u; het is natuurlijk een meisje Colbert?' 'Helemaal niet!' 'Is het misschien freule de Créquy?' 'U bent er nog niet; ik moet het dus uiteindelijk wel vertellen. Hij trouwt zondag, in het Louvre, met permissie van de koning, mejuffrouw, freule, barones...

## BRIEVEN

Raadt u de naam eens... Hij trouwt met de prinses, wis en waarachtig, op mijn woord, mijn woord van eer. Met de eerste vrouwe van Frankrijk, de dochter van wijlen de broer des konings, de kleindochter van Henri IV, de barones van Eu, de markiezin van Dombes, de gravin van Montpensier, de hertogin van Orleans, de prinses, de volle nicht van de koning, de eerste in de rij van troonopvolging, de erfprinses, de enige partij in Frankrijk die 's konings eigen broer waardig zou zijn.'

Is dat niet een heerlijk onderwerp om over te converseeren? Als u nu een gillette slaakt, als u buiten uzelf raakt, als u zegt dat we u foppen, dat het niet waar is, dat we u een rad voor ogen draaien, dat het maar een flauw bedenkstel is, zelfs als u begint te schelden, dan geven we u daar groot gelijk in, want wij hebben precies hetzelfde gedaan. Tot ziens, brieven van anderen die met deze bestelling meegaan, zullen u vertellen of we de waarheid spreken of niet.

[1. Een oom in Lyon.]

*Aan Monsieur de Coulanges, Parijs, vrijdag 19 december 1670*

...Wat men wel eens noemt uit de hemel vallen, gebeurde gisteravond in de Tuileries; maar ik moet van voren af aan beginnen; u bent nog in het stadium van de vreugde, het enthousiasme en de verrukking van de prinses en haar gelukkige verloofde. Want maandag werd de zaak bekendgemaakt, zoals u al wist. Dinsdag ging voorbij met praten, zich verwonderen en met gelukwensen. Woensdag deed de prinses een schenking aan Monsieur de Lauzun, met de bedoeling hem alle titels te geven, alle namen en alle voordelen die in het huwelijkscontract genoemd zouden worden; dat zou dezelfde dag nog worden opgesteld. Ze gaf hem toen voorlopig al vier hertogdommen: als eerste dat van Eu, dat het belangrijkste pairschap van Frankrijk is

## MADAME DE SÉVIGNÉ

en dat in de Senaat de hoogste rang verleent; het hertogdom van Montpensier waarvan hij de hele dag de titel gevoerd heeft; en eveneens de hertogdommen van Saint-Fargeau en dat van Châtellerault; dit alles wordt op tweentwintig miljoen geschat. Daarna werd een contract opgesteld, waarin hij de naam Montpensier aannam. Donderdagmorgen, dus gisteren, verwachtte de prinses dat de koning zou tekenen, zoals hij al gezegd had. Maar om zes uur 's avonds, toen Zijne Majesteit overreed was door de koningin, zijn broer en enige oude mannen, dat deze zaak zijn reputatie zou schaden, besloot hij tot afgelasting en, nadat hij de prinses en Monsieur de Lauzun ontboden had, verklaarde hij, in tegenwoordigheid van de prins van Condé, dat hij hun verbod nog aan dit huwelijk te denken. Lauzun ontving dit bevel met alle respect, onderdanigheid, moed en verslagenheid, die pasten bij een zo diepe val. Maar de prinses volgde haar natuur; ze barstte in tranen en kreten uit, ze gaf blijken van hevige smart en ze uitte overmatige klachten; de rest van de dag is ze niet uit haar bed gekomen en ze heeft alleen maar wat bouillon tot zich willen nemen.

Dat was dus een mooie droom, maar het is ook een prachtig onderwerp voor een roman of een treurspel en vooral een heerlijk onderwerp om over te praten en eindeloos te discussiëren. Dat doen we dan ook dag en nacht, ochtend en avond, eindeloos en onophoudelijk. We verwachten dat u dat evenzeer doet, e fra tanto vi bacio le mani [en vervolgens kus ik uw handen].

*Aan Monsieur de Coulanges, Parijs, woensdag 24 december 1670*

U kent dus nu de romantische geschiedenis van de prinses en Monsieur de Lauzun. Het is een onderwerp dat uitstekend geschikt is voor een treurspel, dat aan alle regels beantwoordt: de bedrijven en de scènes werden eerst op-

## BRIEVEN

gesteld; ze namen vier dagen in plaats van vierentwintig uur in beslag en het werd een volmaakte tragedie. Nog nooit heeft men zoveel verwickelingen aanschouwd die in zo korte tijd zijn geschied; nog nooit hebt u een zo algemene emotie meegemaakt en nimmer heeft men een zo buitengewoon nieuws vernomen.

Monsieur de Lauzun heeft zijn rol volmaakt gespeeld;<sup>1</sup> hij heeft zijn ongeluk gedragen met een standvastigheid en moed, en eveneens met een smart gemengd met diep respect, hetgeen ieders bewondering heeft weggedragen. Wat hij verloren heeft is in geen enkele prijs uit te drukken; maar de gunst van de koning, die hij behouden heeft, is meer waard dan welke prijs ook en zijn maatschappelijke positie is niet achteruitgegaan. De prinses heeft haar rol ook uitstekend vervuld: ze heeft veel gehuild, maar vandaag heeft ze haar plichten in het Louvre weer hervat, nadat zij eerst alle bezoeken van de hovelingen had ontvangen. Dit is dus het einde. Vaarwel.

[1. De verdere loopbaan van Lauzun is niet geheel vlekkeloos verlopen. Enige jaren later is hij verbannen, nadat hij kwaad had gesproken over Madame de Montespan, de maîtresse van de koning.]

*Aan Monsieur de Coulanges, Parijs, woensdag 31 december 1670*

Ik heb uw antwoord op mijn brief ontvangen. Ik heb begrip voor uw verwondering over wat er gebeurd is tussen de vijftiende en de twintigste van deze maand en de zaak was dat ook wel waard. Ik bewonderde uw goede verstand en uw juiste oordeel toen u me schreef dat zo'n grote gebeurtenis niet zijn beslag kon krijgen tussen maandag en de volgende zondag. Mijn eigen bescheidenheid verhindert me mezelf overmatig te prijzen, maar ik heb hetzelfde gedacht en ook gezegd. Ik zei het maandag al tegen mijn

## MADAME DE SÉVIGNÉ

dochter: 'Dat kan voor aanstaande zondag nooit goed aflopen', en ik durfde er zelfs op te wedden, hoewel iedereen al sprak over een huwelijk, maar het is er niet van gekomen. Inderdaad begon op donderdag de lucht al te betrekken en de bui brak 's avonds om tien uur los, zoals ik u al schreef. Die donderdag ging ik om tien uur 's ochtends naar de prinses toe, want ik had gehoord dat ze in de provincie wilde trouwen en dat de Coadjutor van Reims het huwelijk zou inzegenen; dat had ze woensdagavond besloten, want dat het niet in het Louvre zou gebeuren, was dinsdag al gezegd. De prinses zat te schrijven; ze liet me binnenkomen en maakte eerst haar brief af en toen liet ze mij op mijn knieën bij haar bed plaats nemen. Ze vertelde me aan wie ze schreef en waarom en ook over de mooie geschenken die ze de vorige dag (aan Lauzun) gegeven had, vooral ook de nieuwe naam die hij nu droeg; ze zei me ook dat er in heel Europa geen geschikte partij voor haar te vinden was maar dat ze heel graag wilde trouwen. Ze vertelde me woord voor woord een gesprek dat ze met de koning gehad had; ze leek me verrukt dat ze nu een man gelukkig ging maken; met veel liefde sprak ze me over de verdiensten en de dankbaarheid van Monsieur de Lauzun; en toen zei ik haar: 'Mijn God, Hoogheid, u lijkt me erg gelukkig, maar hebt u deze zaak al zo vlug op maandag besloten? Weet u wel dat een zo lang uitstel in het hele koninkrijk de gelegenheid geeft erover te spreken en dat het God zowel als koning tarten is, een zo belangrijke zaak zo lang van tevoren te beginnen?' Ze zei me toen dat ik wel gelijk had, maar mijn opmerking maakte maar weinig indruk op haar. Ze ging toen weer over op de goede hoedanigheden van Monsieur de Lauzun. Ik citeerde haar toen de verzen van Sévère in *Polyeucte* (van Corneille):

'Men kan haar tenminste niet een slechte keus verwijten, Polyeucte heeft een goede naam en is aan koningen verwant.'

## BRIEVEN

Ze omhelsde me toen teder. Ons gesprek had een uur geduurd. Het is me onmogelijk nu nog alles precies te herhalen, maar alles verliep heel aangenaam en dat kan ik zonder enige ijdelheid zeggen, want ze vond het prettig met iemand te praten en haar hart was er zo vol van. Om tien uur ontving ze vele anderen van de Franse adel, die haar kwamen gelukwensen. De hele ochtend wachtte ze op een bericht (van de koning) maar dat kwam niet. En wat er 's avonds gebeurd is weet u, nadat ze de hele middag bezig geweest was met het in orde laten brengen van de vertrekkenden van Monsieur de Montpensier.<sup>1</sup> Op vrijdagochtend ging ik weer naar haar toe. Ik vond haar in bed liggen; ze begon nog harder te huilen toen ze me zag. Ze riep me, ze omhelsde me en ze maakte me nat met haar tranen. Ze zei me: 'Ach, weet u nog wel wat u me gisteren zei? O, wat bent u voorzichtig, maar hoe wreed is dit alles!' Ze bracht mij ook aan het huilen. Ik ben daarna nog twee maal naar haar toe gegaan. Ze is erg terneergeslagen, maar ze behandelde me als iemand die begrip had voor haar ongeluk, en daarin vergiste ze zich niet. Ze heeft bij die gelegenheden gevoelens getoond die men in het algemeen niet aantreft bij personen van een zo hoge rang. Dat vertel ik alleen maar aan u en aan Madame de Coulanges, want u begrijpt wel dat ik zo iets niet zo gauw aan een ander zou zeggen. Tot ziens.

[1. De nieuwe titel van Lauzun.]

*Aan haar dochter, Madame de Grignan, Parijs, vrijdag 6 februari 1671*

Mijn smart zou gering zijn als ik je die zou kunnen beschrijven; daar zal ik dan ook niet aan beginnen. Overal zoek ik mijn lieve dochter, maar ik vind haar niet, en alle stappen die ze nu doet verwijderden haar van mij. Ik ging naar het klooster van Sainte Marie, steeds huilend en bij-

## MADAME DE SÉVIGNÉ

na stervend van ongeluk; het was alsof mij mijn hart en mijn ziel ontrukkt werden, want deze scheiding is inderdaad zo schrijnend! Ik vroeg alleen te worden gelaten; men bracht me toen naar de kamer van Madame de Housset waar men een vuur voor me ontstak. Agnès keek me aan zonder tot me te spreken; dat hadden we afgesproken. Ik bleef er tot vijf uur, almaar in snikken; al mijn gedachten brachten me tot wanhoop. Ik schreef een brief naar Monsieur de Grignan en je kunt je wel bedenken in wat voor stijl. Daarna ging ik naar Madame de La Fayette, die mijn droefheid verdubbelde door haar deelneming. Ze was alleen en bedlegerig, en eveneens bedroefd over de dood van een non; ze beantwoordde precies aan mijn verlangens. Monsieur de La Rochefoucauld kwam op bezoek; we spraken alleen maar over jou en over de oorzaak van mijn smart, en ook over ons voornemen om die boze fee Merlusine eens aan te spreken.<sup>1</sup> Ik verzeker je dat ze niet met rust gelaten zal worden; Hacqueville zal je nog wel een relaas sturen over die kwestie. Pas om acht uur ging ik weg bij Madame de La Fayette. Maar toen ik weer thuiskwam, lieve God, begrijp je wat ik toen voelde bij het bestijgen van de trap? Die slaapkamer waar ik altijd binnenging, daar vond ik alle deuren open; ik zag dat de meubels weg waren en alles stond op zijn kop; en ik zag ook je dochtertje die me zo aan je deed denken. Begrijp je hoezeer ik toen leed? Steeds als ik vannacht wakker werd, was alles naargeestig en de volgende ochtend was ik nog geen stap verder met het hervinden van mijn innerlijke rust. Na het eten bracht ik mijn tijd door bij Madame de La Troche bij het Arsenal.<sup>2</sup> 's Avonds kreeg ik je brief, die me weer blijdschap bracht. Vanavond maak ik deze brief<sup>3</sup> af bij de Coulanges, waar ik verder nieuws zal horen...

[1. Bijnaam van Madame de Marans, die kwaad gesproken had na een eerdere miskraam van haar dochter. 2. Wandelpad langs de Seine, bij de Bastille. 3. Dit is de eerste brief aan haar dochter na het vertrek naar de Provence.]



## BRIEVEN

*Aan Madame de Grignan, Parijs, maandag 9 februari 1671*

Ik ontvang je brieven, lieve kind, zoals jij mijn ring ontvangen hebt; als ik ze lees baad ik in tranen; het lijkt wel of mijn hart dan bijna breekt en het is alsof je me nare dingen schrijft, dat je ziek bent of dat je een ongeluk hebt gehad; maar dat is helemaal niet zo. Je houdt van me, lieveling, en je zegt dat op zo'n manier dat ik dan een overvloed van tranen niet kan bedwingen. Je zet dus je reis voort zonder enige vervelende gebeurtenis; en als ik dat allemaal lees, wat juist zo aangenaam voor me moest zijn, verval ik toch weer in mijn treurigheid. Je denkt dus veel aan me, je uit dat en je wilt me liever schrijven over je gevoelens dan dat je erover spreekt. Op wat voor manier die gevoelens me ook bereiken, ik ontvang ze met zoveel tederheid als alleen begrepen kan worden door mensen die n t zo kunnen beminnen als ik. Je maakt dat ik voor jou alles voel wat er maar aan tederheid mogelijk is; maar als je aan me denkt, lieve schat, wees er dan van overtuigd dat ook ik voortdurend aan jou denk; het is iets dat devote mensen een 'voortdurende aandacht' noemen; dat zou men voor God moeten hebben als men zijn christelijke plichten goed in acht nam. Niets leidt me van jou af, ik ben steeds bij je; ik zie de reiskoets die steeds verder gaat en die nooit mijn kant opkomt; ik ben almaar op die grote wegen; en soms voel ik me bang dat hij om zal slaan; de regenbuien van de laatste drie dagen maken me wanhopig; de Rhône jaagt me een vreemd soort schrik aan. Ik heb een landkaart voor me liggen en ik weet alle plaatsen waar je overnacht; vanavond ben je in Nevers en aanstaande zondag in Lyon, waar je deze brief zult krijgen. Ik heb alleen naar Moulins kunnen schrijven, via Madame de Gu negaud. Ik heb pas twee van jouw brieven ontvangen; misschien komt er nog een derde; dat is mijn enige troost; een andere troost zoek ik niet...

MADAME DE SÉVIGNÉ

*Aan Madame de Grignan, Parijs, woensdag 11 februari  
1671*

Ik heb pas drie van je lieve brieven ontvangen die mijn hart verheffen; er ontbreekt er nog een. Ik vind ze allemaal even prettig en ik wil nooit iets verloren laten gaan dat van jou afkomstig is; ik kan nu ook denken dat ik in werkelijkheid niets verloren heb. Ik vind dat er niets te wensen overblijft in de brieven die ik van je ontvangen heb. Ten eerste zijn ze heel goed geschreven; en verder zijn ze zo teder en natuurlijk dat je wel gedwongen wordt erin te geloven; zelfs een wantrouwend mens zou erdoor overtuigd worden. Ze hebben de eigenschap van waarachtigheid, die ik zelf altijd voorsta en die zich hier ten volle laat gelden, terwijl leugenachtigheid altijd schuilgaat achter woorden die niet overtuigen; hoe meer die woorden trachten een schijn op te houden, des te vager ze worden. Jouw woorden zijn waar en zo blijken ze ook; ze dienen slechts om je (persoonlijkheid) te tonen en in hun nobele eenvoud hebben ze een kracht waaraan men geen weerstand kan bieden. Dat vind ik nu, lieve kind, van je brieven.

Maar wat voor een invloed hebben ze op mij en hoeveel tranen vergiet ik niet omdat ik overtuigd word van die op-  
perste waarheid waar ik steeds weer naar verlang! Hierdoor kan je wel bedenken dat bepaalde woorden van jou me vroeger tegengestelde gevoelens hebben ingegeven;<sup>1</sup> als mijn woorden dezelfde kracht bezitten als de jouwe, hoef ik er verder niets aan toe te voegen; ik ben ervan overtuigd dat mijn waarheden op jou het gebruikelijke effect gehad hebben, maar ik wil niet dat je zegt dat ik een gordijn was waarachter jij verborgen bleef; het zou trouwens ook niet zo erg zijn als ik je verborg, want je komt nog lieflijker te voorschijn als het gordijn wordt weggetrokken. Jij moet onbedekt zijn om in alle volmaaktheid te stralen, dat hebben we al zo vaak opgemerkt. En wat mij betreft, ik voel me vaak helemaal naakt, alsof men me ontdaan had van alles wat me aantrekkelijk maakte; ik durf dan de wereld

## BRIEVEN

niet meer aan te zien; en wat men ook in het werk gesteld heeft om me weer te vertonen, ik heb de afgelopen dagen geleefd als een misantroop, omdat ik niet anders kon. Weinig mensen zijn in staat om te begrijpen wat ik voel; ik heb die weinigen gezocht en de anderen gemedend.

[1. Men bemerkt hier dat de relatie tussen moeder en dochter in het verleden wel eens gespannen is geweest, vanwege de uiteenlopende karakters. Madame de Sévigné was zeer spontaan en haar dochter erg verstandelijk. In de latere brieven is er opnieuw sprake van dit elkaar misverstaan.]

*Aan Madame de Grignan, vrijdag 20 februari 1671*

Eergisteren, op woensdag, toen ik terugkwam van de Coulanges waar we op de dag dat de postkoets vertrekt brieven en pakjes afgeven, ging ik naar huis om te slapen. Dat is niets uitzonderlijks, maar wel bijzonder was dat ik om drie uur 's nachts moord en brand hoorde schreeuwen, en dat geluid was zo dichtbij en hield zo lang aan dat ik er niet aan twijfelde dat het in mijn eigen huis was. Ik meende zelfs te horen dat het over mijn kleindochtertje ging en ik dacht werkelijk dat ze al verbrand was. Met deze vrees kwam ik mijn bed uit, zonder licht en zo bevend dat ik bijna niet op mijn benen kon staan. Ik holde naar haar kamer die vroeger de jouwe was; daar heerste echter volkomen rust. Maar toen zag ik dat het huis van Guitaut in lichterslaaie stond. De vlammen sloegen al over naar het huis van Madame de Vauvineux. Op onze binnenplaats en vooral op die van de Guitauts zag ik een afschuwelijk lichtschijnsel. Overal schreeuwde men, overal heerste wanorde; balken en dakspanten kwamen naar beneden. Ik liet mijn buitendeur openmaken en ik stuurde mijn bedienden om hulp te bieden. Madame de Guitaut zond me een cassette met haar kostbaarheden; die legde ik in mijn buffet. Ver-

## MADAME DE SÉVIGNÉ

volgens ging ik de straat op met opengesperde ogen, zoals alle anderen. Ik trof daar Monsieur en Madame de Guitaut bijna ongekleed aan, Madame de Vauvineux, de ambassadeur van Venetië met al het personeel, en het dochtertje van Vauvineux dat men slapend naar het huis van de ambassadeur droeg. Meubelstukken en tafelzilver werden uit de brand gered. Madame de Vauvineux verordende een hele verhuizing. Mijn huis was een soort eiland, maar ik had zielsmedelijden met mijn burens. Madame Guéton en haar broer gaven erg veel goede raad.

We waren allemaal onthutst. Het vuur was zo hevig dat niemand het durfde te naderen en men dacht dat het einde van deze gloed pas zou komen met het einde van het hele huis van de arme Guitaut. Hij zag er beklagenswaardig uit. Hij wilde zijn moeder gaan redden die op de derde etage verbleef, maar zijn vrouw greep hem vast en hield hem met geweld terug. Hij was verdeeld tussen de smart zijn moeder niet te redden en de vrees om zijn vrouw, die vijf maanden zwanger is, een miskraam te bezorgen. Hij was deerniswekkend. Ten slotte vroeg hij mij zijn vrouw vast te houden; dat deed ik. Hij bemerkte toen dat zijn moeder dwars door de vlammen heen gegaan was en zich nu buiten gevaar bevond. Toen wilde hij nog enige papieren gaan redden, maar hij kon de plaats waar die zich bevonden niet naderen. Ten slotte kwam hij weer bij ons terug op de plek waar ik zijn vrouw had neergezet.

Enige kapucijner monniken, vervuld van naastenliefde en met grote vaardigheid, wisten ten slotte te bewerkstelligen dat het vuur een halt werd toegeroepen. Men gooide water over de rest van de vuurgloed en 'aan het gevecht kwam een einde bij gebrek aan strijders',<sup>1</sup> dat wil zeggen nadat de eerste en de tweede verdieping boven de wachtkamer en het kamertje dat rechts van de salon lag, geheel door het vuur verteerd waren. Dat er van het huis nog wat over was mag geluk heten. Voor de arme Guitaut is er een schade van tienduizend dukaten, want ze willen het huis, dat van binnen met goud beschilderd was, weer nieuw op-

## BRIEVEN

bouwen. Er waren ook enige mooie schilderijen die behoorden aan Monsieur Le Blanc, de eigenaar van het huis; en verder een aantal tafels, spiegels, miniaturen, meubels en wandtapijten. Ze betreuren ook erg het verlies van enige brieven; ik denk dat die van de prins de Condé waren.

Tegen vijf uur 's morgens moest een oplossing gezocht worden voor Madame de Guitaut. Ik bood haar mijn bed aan, maar Madame Guéton bracht haar naar háár huis, omdat daar zoveel gemeubileerde slaapvertrekken zijn. We deden een aderlating en lieten Boucher komen; hij vreest dat deze grote emotie binnen negen dagen tot een bevalling zal leiden; dat risico zit er zeker in. Ze is nu bij die goede Madame Guéton; iedereen gaat bij haar op bezoek en ik ga door haar te verzorgen, want wat je begonnen bent moet je ook afmaken.

Je zult je wel afvragen hoe de brand in dat huis ontstaan is. Er is niets over bekend; er stond geen kachel in de kamer waar het begonnen is. Maar als men had kunnen lachen bij een zo droeve aangelegenheid, wat voor portretten had men dan niet kunnen maken van de staat waarin we verkeerden! Guitaut was ongekleed, hij had alleen maar een hemd en een onderbroek aan. Madame Guitaut had geen kousen en ze had een van haar muiltjes verloren. Madame de Vauvineux was in haar onderjurk. Alle bedienden en alle burens hadden slaapmutsen op. De ambassadeur was in zijn sjamberloek en had zijn pruik op, maar hij bewaarde heel goed de ernst van zijne doorluchtigheid. En zijn secretaris was subliem. Men spreekt wel eens over de borst van Hercules; nu, deze was nog veel prachtiger; die was in zijn volle omvang te zien: wit, dik en mollig, en daarbij nog zonder een spoor van hemd, want het koord dat het moest vasthouden was in de strijd verloren gegaan.

Ik zal jullie huismeester Deville nog schrijven dat hij elke avond een ronde doet om te controleren of alle vuren gedoofd zijn; men kan niet genoeg voorzorgen nemen om een onheil te vermijden. Ik hoop, liefje, dat je baden je

MADAME DE SÉVIGNÉ

goed hebben gedaan. Kortom, ik wens jullie alle goeds en bid God dat hij je elk ongeluk besparen zal.

[1. Corneille, *Le Cid*, IV, 3.]

*Aan Madame de Grignan, Parijs, dinsdag 3 maart 1671*

Als je hier was, lieve kind, zou je om me moeten lachen; ik schrijf nu maar vast, en ook aan anderen, maar om een heel andere reden dan die ik je gaf om me te verontschuldigen; ik geef helemaal niet om die mensen en over twee dagen zal ik ze niets anders te vertellen hebben; maar bij jou is dat heel anders, want ik geef zoveel om je en elk ogenblik wil ik je over iets vertellen; dat is de enige troost die ik op het ogenblik heb. Ik zit vandaag helemaal alleen in mijn kamer, omdat ik me zo ellendig voel; alles is me te veel; ik heb mijn eten hier laten brengen en ik heb er genoeg in je over niets te schrijven. Maar jij, lieve kind, hebt die vrije tijd niet. Ik zit rustig te babbelen en ik begrijp niet eens dat jij me niet rustig kunt zitten lezen. Ik zie dat je geen moment voor jezelf hebt; ik zie een echtgenoot die je adoreert, die steeds maar bij je wil zijn en die maar nauwelijks zijn geluk kan bevatten. Ik zie allerlei feestelijke redevoeringen, bergen complimenten en beleefdheden, en ook bezoeken; ik weet dat jou alle eer wordt aangedaan en dat alles ook weer beantwoord moet worden; je bezwijkt eronder; ik zou er niet tegenop kunnen met mijn kleine vermogens.

En waar blijft je luiheid bij al dat gedoe? Die lijdt eronder en moet zich terugtrekken in een klein hokje en ze sterft van angst dat ze haar plaats voor altijd moet afstaan; ze wacht op je in een verloren ogenblik, zodat je je haar tenminste nog zult herinneren en ze zegt je dan in het voorbijgaan: 'Helaas, je vergeet me; bedenk toch dat ik je oudste vriendin ben, die je nu helemaal in de steek laat; je trouwe gezellin uit je mooiste tijd, die je troostte over het

## BRIEVEN

gemis van genoegens en die je soms zelfs alle andere genoegens deed vergeten; die het verhinderde dat je van verveling stierf in Bretagne en tijdens je zwangerschap; soms kwam je moeder ons genoegens wel bederven, maar ik wist altijd heel goed waar ik je weer kon vastpakken, en je moeder had ook wel respect voor me; maar nu weet ik niet meer waar ik aan toe ben. De waardigheid en de luister van je echtgenoot doen me verkwijnen, als je geen zorg meer voor me hebt; geef me hoop weer bezit van je te kunnen nemen in Grignan.' En dan denk ik dat je voor haar wel een vriendelijk woord hebt in het voorbijgaan. Maar je loopt zo vlug voorbij en je hebt geen tijd om wat meer te zeggen. De plicht en de rede omringen je en die geven je geen moment rust. Ikzelf heb de rede ook altijd geëerd, maar ik ben eigenlijk haar tegengestelde en zij de mijne. En hoe kan ik nu verwachten dat ze jou de tijd laat om deze flauwiteiten te lezen?...

Ik moet je zeggen, lieve kind, dat ik voortdurend aan je denk en ik herinner me iedere dag wat jij me eens gezegd hebt: men moet zich met nare gedachten maar niet te lang bezighouden. Als men er soms niet eens vandaan vloog, zou men almaar in tranen baden, en met dat 'men' bedoel ik natuurlijk mezelf. Er is geen plekje in dit huis waar mijn hart niet breekt. Alles in jouw kamer maakt me in de war. Ik heb middenin een scherm laten zetten om niet steeds dat raam te zien dat uitkijkt op de bordestrap waarlangs ik je naar het rijtuig van Hacqueville heb zien gaan, dat raam van waaruit ik je nog teruggeroepen heb. Ik ben bang van mezelf als ik er nog aan denk dat ik toen echt in staat was om eruit te springen, want soms word ik helemaal gek. Dat kamertje waar ik je omhelsde zonder te weten wat ik deed; die kapucijnerkerk waar ik toen naar de mis ging; de tranen die uit mijn ogen op de grond stroomden alsof er water gemorst werd; het nonnenklooster van Sainte Marie, het bezoek aan Madame de La Fayette en daarna mijn terugkeer thuis, jouw kamer, de nacht en de volgende ochtend; en je eerste brief en al die andere, en ook al die

MADAME DE SÉVIGNÉ

dagen en de gesprekken met mensen die begrijpen wat ik voel; en daarbij denk ik allereerst aan de arme Hacqueville; ik zal nooit zijn medelijden van toen vergeten. Maar wat ik daarnet al zei, je moet eroverheen proberen te leven en ervoor oppassen je niet helemaal over te geven aan je gedachten en gevoelens. Ik wil me nu liever bezighouden met het leven dat jij nu leidt; dat is een verstrooiing voor me en het verwijdt me ook niet te veel van mijn eigenlijke onderwerp, dat wat de dichters het 'voorwerp van hun liefde' noemen. Ik denk dus aan je en ik verlang naar brieven van je. Als ik er net een gekregen heb, zou ik er meteen weer een willen hebben. Op het ogenblik zit ik er ook op een te wachten en ik ga met het schrijven van deze brief door zodra ik die van jou ontvangen heb. Ik maak wel misbruik van je, liefje. Vandaag heb ik me dit voorbriefje maar vast toegestaan; mijn hart had er behoefte aan, maar ik zal er geen gewoonte van maken.

*Aan Madame de Grignan, Parijs, woensdag 4 maart 1671*

Mijn lieve kind, wat schreef je me voor een brief! Wat zie ik allemaal voor mijn ogen als ik denk aan de toestand waarin je verkeerd hebt! En wat zou ik slecht mijn woord gehouden hebben als ik je beloofd had niet bang te zijn in zulke gevaren. Ik weet natuurlijk dat het nu tot het verleden behoort, maar het is me ook nu nog onmogelijk me, zonder te beven, voor te stellen dat je leven het einde zo dicht genaderd was. En Grignan laat jou een boot besturen, en als jij overmoedig bent, vindt hij het leuk om nog overmoediger te zijn dan jij. In plaats van te wachten tot het onweer voorbij was, wilde hij jou aan gevaren blootstellen en liet dat schip het water op gaan. Mijn God, hij zou beter niet zo hoog van de toren kunnen blazen en als jij dan helemaal niet bang was, had hij moeten zeggen dat hij het wel was en dat hij er niet in toestemde dat je de Rhône op ging bij een weer zoals toen. Wat is het bij zo'n